

Sygn. akt I NSNc 561/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 maja 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosław Sadowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Księżak

Bogdan Marian Gutowski (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa Gminy R. - Zarządu Administracyjnego Mienia Komunalnego

przeciwko L. D., Ż. D., M. D., P. D., M. D.1 i I. D.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 19 maja 2022 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w Obornikach z 21 sierpnia 2013 r., sygn. VII Nc 519/13:

- 1. uchyla nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w O. z 21 sierpnia 2013 r., sygn. VII Nc [...] w części, tj. przeciwko M. D. i oddała powództwo wobec M. D.;**
- 2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania przed Sądem Najwyższym.**

UZASADNIENIE

Pozwem z 16 lipca 2013 r. Gmina R. – Zarząd Administracyjny Mienia Komunalnego wniosła o orzeczenie nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym, by pozwani: L. D., Ż. D., M. D., P. D., M. D.1 oraz I. D. zapłacili solidarnie powódce kwotę 22 325,92 zł wraz z odsetkami oraz kosztami procesu. W uzasadnieniu pozwu wskazano, że L. D. był najemcą stanowiącego własność powódki komunalnego lokalu mieszkalnego położonego w R. przy ul. [...] i wraz z nim mieszkali: M. D., P. D., M. D.1, I. D. i Ż. D.. Pozwani od 1 marca 2008 r. nieregularnie uiszczali czynsz najmu oraz opłaty niezależne od właściciela i z tego tytułu na dzień 30 czerwca 2013 r. ich zaległość wynosiła 17 301,39 zł. Oprócz powyższej kwoty powódka dochodziła także kwoty 5024,53 zł tytułem skapitalizowanych odsetek ustawowych za opóźnienie w płatności czynszu i opłat niezależnych od właściciela za okres od 1 marca 2008 r. do 30 czerwca 2013 r. Do pozwu zostały załączone dowody w postaci dokumentów, a w tym: zestawienie wpłat i należności za lokal mieszkalny przy ul. [...] oraz wezwanie z 13 czerwca 2013 r. do zapłaty należności skierowane do najemcy lokalu L. D..

Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z 21 sierpnia 2013 r., VII Nc 519/13 Sąd Rejonowy w Szamotułach VII Zamiejscowy Wydział Cywilny z siedzibą w Obornikach orzekł wobec pozwanych solidarny obowiązek zapłaty dochodzonej pozwem kwoty wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi:

- od kwoty 17 301,39 zł od dnia 1 lipca 2013 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 5024,53 zł od dnia 6 sierpnia 2013 r. do dnia zapłaty,

wraz z obowiązkiem zapłaty kwoty 2475 zł tytułem kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego w kwocie 2400 zł, w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu albo wniesienia w tym terminie sprzeciwu.

Nakaz zapłaty został doręczony pozwanemu M. D. 16 września 2013 r.

M. D. 27 września 2013 r. wniósł sprzeciw od nakazu zapłaty z 21 sierpnia 2013 r., VII Nc 519/13. W uzasadnieniu sprzeciwu pozwany wskazał, że nie zamieszkuje w miejscu stałego zameldowania, tj. w lokalu przy ul. [...] od listopada 2007 r. Od listopada 2007 r. zamieszkuje w miejscu tymczasowego pobytu, tj. w lokalu przy ul. [...]1 w R., w wynajmowanym lokalu mieszka wraz z żoną i czwórką dzieci, płacąc czynsz w wysokości 700 zł miesięcznie i inne opłaty. W czasie, gdy mieszkał wraz z rodzicami w mieszkaniu przy ul. [...], zgodnie z

posiadaną przez niego wiedzą, wszystkie opłaty były uiszczane w terminie, natomiast po wyprowadzeniu się z domu rodzinnego pozwany M. D. nie miał wiedzy o tym, że rodzice nie płacą czynszu. Do sprzeciwu pozwany załączył: dokument z 24 września 2013 r. zatytułowany „lista adresów pobytu czasowego”, kopię umowy najmu „nr [...]” z dnia 20 listopada 2007 r. lokalu przy ul. [...] w R. oraz kopię umowy najmu „nr [...]” z dnia 1 grudnia 2011 r. lokalu przy ul. [...]2 w R..

Zarządzeniem z 20 listopada 2013 r. pozwany M. D. został wezwany do uzupełnienia braku formalnego sprzeciwu poprzez przedłożenie odpisu sprzeciwu wraz załącznikami w terminie 7 dni pod rygorem odrzucenia sprzeciwu.

Postanowieniem z 11 grudnia 2013 r., VII C 980/13 Sąd Rejonowy w Szamotułach VII Zamiejscowy Wydział Rodzinny i Nieletnich z siedzibą w Obornikach odrzucił sprzeciw pozwanego M. D. od nakazu zapłaty wydanego 21 sierpnia 2013 r., VII Nc 519/13. W uzasadnieniu postanowienia Sąd wskazał, że w terminie określonym w zarządzeniu z 20 listopada 2013 r. pozwany M. D. złożył odpis sprzeciwu, jednak nie załączył wszystkich załączników, które były dołączone do sprzeciwu wniesionego w dniu 25 września 2013 r. Mianowicie do sprzeciwu dołączony był dokument z 24 września 2013 r. zatytułowany „lista adresów pobytu czasowego”. Pozwany do odpisu sprzeciwu nie dołączył tego dokumentu, a inny, noszący datę 14 lutego 2013 r. zatytułowany „poświadczenie zameldowania na pobyt czasowy”. Zgodnie z dyspozycją art. 504 § 1 k.p.c. Sąd odrzucił sprzeciw, gdyż pozwany nie usunął braków w wyznaczonym terminie.

M. D. 31 stycznia 2014 r. wniósł zażalenie na postanowienie z 11 grudnia 2013 r., VII C 980/13 Sądu Rejonowego w Szamotułach VII Zamiejscowy Wydział Rodzinny i Nieletnich z siedzibą w Obornikach w przedmiocie odrzucenia sprzeciwu. Pozwany podniósł, że jego żona udała się do Urzędu Gminy, gdzie urzędnik sporządził i wydał kolejny dokument poświadczający zameldowanie na pobyt czasowy, który został załączony do odpisu sprzeciwu i wysłany do sądu. Do zażalenia pozwany dołączył prawidłowo sporządzony odpis załącznika do sprzeciwu.

Postanowieniem z 10 października 2014 r., II Cz 1246/14 Sąd Okręgowy w Poznaniu oddalił zażalenie M. D. na postanowienie z 11 grudnia 2013 r., VII C 980/13 Sądu Rejonowego w Szamotułach VII Zamiejscowy Wydział Rodzinny i

Nieletnich z siedzibą w Obornikach w przedmiocie odrzucenia sprzeciwu. Sąd II instancji podzielił stanowisko zaprezentowane w zaskarżonym postanowieniu, zgodnie z którym pozwany – pomimo wezwania do złożenia odpisu sprzeciwu wraz z załącznikami, nie uzupełnił powyższego braku w całości, albowiem przedłożył do odpisu sprzeciwu inny dokument z Urzędu Miejskiego w R., niż załączony do sprzeciwu. Tym samym Sąd Rejonowy zasadnie przyjął, że zaistniała podstawa do odrzucenia sprzeciwu na podstawie art. 504 § 1 k.p.c.

M. D. 3 listopada 2015 r. wniósł do Sądu Rejonowego w Szamotułach wniosek o przywrócenie terminu do złożenia sprzeciwu od nakazu zapłaty z 21 sierpnia 2013 r., VII Nc 519/13.

Postanowieniem z 10 czerwca 2016 r., VII C 980/13 Sąd Rejonowy w Obornikach odrzucił wniosek pozwanego M. D. o przywrócenie terminu do wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty Sądu Rejonowego w Szamotułach z 21 sierpnia 2013 r., VII Nc 519/13 (pkt 1) oraz odrzucił sprzeciw pozwanego od nakazu zapłaty Sądu Rejonowego w Szamotułach z 21 sierpnia 2013 r., VII N 519/13 (pkt 2). W uzasadnieniu postanowienia Sąd I instancji wskazał, że wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty podlegał odrzuceniu jako niedopuszczalny, bowiem w niniejszej sprawie nie doszło do uchybienia terminu do wniesienia sprzeciwu. Nakaz zapłaty został doręczony pozwanemu M. D. w dniu 16 września 2013 r., natomiast sprzeciw od nakazu zapłaty pozwany wniósł w dniu 27 września 2013 r.

W dniu 22 sierpnia 2016 r. pozwany M. D. wniósł zażalenie na postanowienie Sądu Rejonowego w Obornikach z 10 czerwca 2016 r., VII C 980/13.

Sąd Okręgowy w Poznaniu postanowieniem z dnia 30 grudnia 2016 r., II Cz 140/16 oddalił zażalenie M. D. na postanowienie Sądu Rejonowego w Obornikach z 10 czerwca 2016 r., VII C 980/13.

W dniu 14 kwietnia 2015 r., na wniosek powódki, nakazowi zapłaty z 21 sierpnia 2013 r., VII Nc 519/13 została nadana klauzula wykonalności co do pozwanego M. D..

W dniu 28 lipca 2015 r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Gostyniu zawiadomił M. D. o wszczęciu na wniosek Gminy R., na podstawie ww.

prawomocnego nakazu zapłaty zaopatrzonego w klauzulę wykonalności, postępowania egzekucyjnego KM [...] w celu wyegzekwowania zasądzonych należności wraz z odsetkami i kosztami.

W listopadzie 2015 r. M. D. uległ w pracy wypadkowi, na skutek którego doznał urazowej amputacji lewej ręki na poziomie nadgarstka i był hospitalizowany w okresie od 16 do 24 listopada 2015 r. W związku z wypadkiem przy pracy została mu przyznana renta z tytułu częściowej niezdolności do pracy na stałe. Żona M. D. – L. D. jest osobą trwale całkowicie niezdolną do pracy i z tego tytułu ma przyznaną rentę socjalną na stałe. Państwo D. mają czworo dzieci: N. D. ur. [...] 2007 r., R. D. ur. [...] 2009 r., D. D. ur. [...] 2010 r. i I. D. ur. [...] 2012 r.

Wobec bezskuteczności egzekucji stwierdzonej w stosunku do wszystkich pozostałych dłużników solidarnych z powodu braku składników majątkowych podlegających egzekucji, wierzycielka Gmina R. dochodzi zapłaty należności wynikających z ww. nakazu zapłaty wyłącznie od M. D.. Podejmowane przez niego próby porozumienia z wierzycielką w celu umorzenia względem niego postępowania egzekucyjnego nie odniosły oczekiwanego skutku. W następstwie odmowy ze strony wierzycielki Gminy R. wystąpienia z wnioskiem do komornika sądowego o umorzenie postępowania egzekucyjnego względem M. D., roszczenie wierzyciela egzekwowane jest wyłącznie z jego majątku.

Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej: „skarżący”) na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jedn. Dz.U. 2020, poz. 627 ze zm.) w zw. z art. 115 § 1 i 1a i art. 89 § 1 *in principio* ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz. U. 2019, poz. 85 ze zm; dalej: „u.SN”), z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając nakaz zapłaty wydany w postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy w Szamotułach VII Zamiejscowy w Obornikach z 21 sierpnia 2013 r., VII Nc 519/13 w sprawie o zapłatę w zakresie dotyczącym pozwanego M. D. w całości.

Skarżący na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN zaskarżonemu nakazowi zapłaty zarzucił naruszenie zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP, a to konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz

zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP, oraz chronionego w ramach art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP prawa do sądowej ochrony własności i praw majątkowych pozwanego M. D., z uwagi na wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty wobec pozwanego M. D. jako jednego z pozwanych solidarnie, który w sposób nieuzasadniony i niesprawiedliwy nakłada na pozwanego obowiązek zapłaty należności z tytułu czynszu najmu i innych należnych opłat mimo jego niezamieszkiwania wraz z najemcą w lokalu położonym w R. przy ul. [...], i którego majątek został uszczuplony w wyniku egzekucji komorniczej prowadzonej na podstawie zaskarżonego nakazu zapłaty, co ma wpływ na obniżenie warunków bytowych jego i jego rodziny.

Niezależnie od powyższego, skarżący na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.SN zaskarżonemu nakazowi zapłaty zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 688¹ § 2 w zw. z art. 688¹ § 1 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w stanie faktycznym niniejszej sprawy i przyjęcie, że pozwany M. D. odpowiada solidarnie wraz z najemcą lokalu mieszkalnego położonego w R. przy ul. [...] za zapłatę czynszu i innych należnych opłat, mimo jego niezamieszkiwania w tym lokalu, a w konsekwencji zasądzenie od pozwanego M. D. dochodzonych pozwem należności.

Mając na uwadze powyższe, w oparciu o dyspozycję art. 91 § 1 w zw. z art. 115 § 2 u.SN skarżący wniósł o uwzględnienie skargi nadzwyczajnej oraz o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w zakresie dotyczącym pozwanego M. D. w całości i oddalenie powództwa wobec ww. pozwanego, albowiem naruszone w sprawie zasady i prawa określone w Konstytucji RP, jednoznacznie przemawiają za wydaniem takiego rozstrzygnięcia, mimo upływu okresu pięciu lat od chwili uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia.

Ponadto skarżący wniósł o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z uwierzytelnionej kopii pisma M. D. z 6 sierpnia 2020 r. skierowanego do Rzecznika Praw Obywatelskich na okoliczność prowadzenia w stosunku do niego postępowania egzekucyjnego na podstawie zaskarżonego nakazu zapłaty oraz sytuacji zdrowotnej i rodzinnej pozwanego.

W odpowiedzi na skargę nadzwyczajną powód wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 89 § 1 u.SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojkowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile: 1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub 2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub 3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego – a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skarga nadzwyczajna od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r. może być wniesiona w okresie 6 lat od dnia wejścia w życie ustawy (art. 115 § 1 u.SN), jednakże może być wniesiona tylko przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich (art. 115 § 1a u.SN).

Skarga nadzwyczajna w niniejszej sprawie została wniesiona z zachowaniem ww. terminu, a skarżący – Rzecznik Praw Obywatelskich – jest legitymowany do jej wniesienia. Nie ulega wątpliwości, że zaskarżony nakaz zapłaty, wobec odrzucenia sprzeciwu pozwanego, jest prawomocny i nie może zostać wzruszony przy pomocy innych środków zaskarżenia. Jednocześnie, w przedmiotowej sprawie nie zachodzą ograniczenia, o których mowa w art. 90 u.SN.

Na podmiocie inicjującym kontrolę nadzwyczajną prawomocnego orzeczenia ciąży obowiązek przytoczenia i uzasadnienia podstaw wniesienia skargi nadzwyczajnej (art. 95 pkt 1 u.SN w zw. z art. 398⁴ § 1 k.p.c.). Oznacza to konieczność wskazania i uzasadnienia nie tylko którejs spośród szczegółowych podstaw skargi (art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN), ale w drugim kroku również wykazania, w kontekście realiów konkretnej sprawy, zaistnienia przesłanki funkcjonalnej (art. 89 § 1 *principium* u.SN), czyli wyjaśnienia, z czego wynika konieczność zapewnienia zgodności z zasadą konstytucyjną wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP.

O ile jednak ocena spełnienia przesłanek szczegółowych sprowadza się, w dużym uproszczeniu, do dokonania subsumpcji, o tyle dokonując oceny ziszczenia się przesłanki funkcjonalnej, czyli oceniając konieczność zapewnienia zgodności prawomocnych orzeczeń z art. 2 Konstytucji RP, kluczowe staje się ważenie konstytucyjnych wartości (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; z 21 kwietnia 2021 r., I NSNc 89/20).

Skarżący formułując zarzuty szczegółowo wyjaśnił na czym polegać miało w przedmiotowej sprawie naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela określonych w art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP oraz rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 688¹ § 2 w zw. z art. 688¹ § 1 k.c. Odniósł się także do przesłanki funkcjonalnej, wskazując na konieczności zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Pozwala to uznać, iż skarga spełnia wymogi formalne niezbędne dla jej rozpoznania.

Konstrukcja skargi nadzwyczajnej wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny podstaw szczegółowych, a następnie dokonać oceny tego, czy w przypadku uznania którejś ze szczegółowych podstaw skargi za uzasadnioną, ziściła się również przesłanka funkcjonalna (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20). Wobec powyższego Sąd Najwyższy w pierwszej kolejności rozważył zarzut rażącego naruszenia prawa materialnego.

Zgodnie z art. 688¹ § 1 k.c. za zapłatę czynszu i innych należnych opłat odpowiadają solidarnie z najemcą stale zamieszkujące z nim osoby pełnoletnie, z wyjątkiem pełnoletnich zstępnych pozostających na jego utrzymaniu, którzy nie są w stanie utrzymać się samodzielnie. Odpowiedzialność współmieszkańców najemcy służy wzmocnieniu wiarygodności wynajmującego z tytułu czynszu i innych opłat, gdy przedmiotem najmu jest lokal mieszkalny powstaje ex lege i jest to odpowiedzialność solidarna. Odpowiedzialność ta obejmuje osoby stale zamieszkujące z najemcą, wynika zatem wyłącznie z faktu zamieszkiwania w lokalu razem z najemcą. Stałe zamieszkiwanie z najemcą stanowi kryterium faktyczne. Najmowany lokal ma stanowić centrum życiowe danej osoby pełnoletniej.

Wobec powyższego stwierdzenie, że konkretna osoba jest odpowiedzialna solidarnie za dług najemcy wynikający z nieuiszczenia opłat za eksploataowaniem lokalu mieszkalnego, wymaga ustalenia, czy na stałe zamieszkiwała ona w spornym okresie w danym lokalu. W przypadku ustalenia, że osoba nie zamieszkiwała stałe w lokalu, zobowiązanie nie powstaje.

W analizowanym przypadku pozwany M. D. był zameldowany na stałe w lokalu mieszkalnym przy ul. [...] w R., jednakże w spornym okresie miejsce jego stałego pobytu i zamieszkania znajdowało się w lokalu przy ul. [...]1 w R., następnie w lokalu przy ul. [...]2 w R., gdzie był zameldowany na pobyt czasowy. Wobec powyższego nie ulega wątpliwości, że od listopada 2007 r. pozwany nie mieszkał w lokalu przy ul. [...], tym samym nie jest on zobowiązany solidarnie do zapłaty zaległego czynszu i opłat eksploatacyjnych.

Sąd Rejonowy w Szamotułach VII Zamiejscowy Wydział Cywilny z siedzibą w Obornikach, wydając zaskarżony nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, przyjął natomiast, że pozwany M. D., wraz z pozostałymi pozwanymi, zajmowała lokal mieszkalny przy ul. [...] w R. w okresie objętym żądaniem pozwu.

Sąd Rejonowy, uzasadniając nakaz zapłaty w tym zakresie, wskazał, że twierdzenia powódki nie budziły wątpliwości, zatem brak było podstaw do niewydania nakazu zapłaty. Jednocześnie Sąd Rejonowy zwrócił uwagę na fakt, że w dokumentach załączonych do pozwu nie są wskazane osoby wspólnie zamieszkujące z najemcą.

Wobec powyższego należy stwierdzić, że w sprawie brak było podstaw do niewątpliwego stwierdzenia, że pozwany M. D. zajmował lokal mieszkalny przy ul. [...] w R. w okresie objętym żądaniem pozwu. Zgodnie natomiast z treścią art. 499 § 1 pkt 2 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania zaskarżonego nakazu zapłaty) nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu przytoczone okoliczności budzą wątpliwość – przy czym przez „treść pozwu” należy rozumieć także treść złożonych wraz z nim załączników. Jakakolwiek wątpliwość co do podstawy faktycznej powództwa uniemożliwia wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym – zachodzi wówczas konieczność weryfikacji twierdzeń powoda w toku postępowania dowodowego oraz w świetle twierdzeń pozwanego. W tej sytuacji, mając na

uwadze rozbieżności wynikające już z samej treści pozwu i dołączonych do niego dokumentów – przede wszystkim brak jakichkolwiek dokumentów potwierdzających zamieszkiwanie przez pozwanych (z wyłączeniem najemcy) w lokalu przy ul. [...] w R. – Sąd Rejonowy w Szamotułach VII Zamięscowy Wydział Cywilny z siedzibą w Obornikach powinien skierować sprawę do postępowania zwykłego.

Podkreślić należy, że pojęcie „zajmowania lokalu” należy utożsamiać z faktem zamieszkiwania w nim. Sam fakt, iż pozwany był zameldowany na pobyt stały w lokalu mieszkalnym przy ul. [...] w R. nie oznacza jeszcze, że zajmował on ten lokal. Zameldowanie jest aktem administracyjnym, który może potwierdzać okoliczność stałego zamieszkiwania pod danym adresem, oraz ułatwiać sądowi czynienie ustaleń w tym zakresie, to jednak nie przesądza o miejscu zamieszkania. W analizowanym przypadku ma to o tyle doniosłe znaczenie, że powódka dysponowała informacjami o faktycznym miejscu pobytu i zamieszkania pozwanego, chociażby z uwagi na wielość czynności administracyjnych podejmowanych w związku z przyznaniem lokalu mieszkalnego socjalnego, zameldowaniem w nim na pobyt czasowy pozwanego M. D., jego żony i dzieci, oraz wypłatą dodatków mieszkaniowych dla pozwanego i jego rodziny.

W dalszej kolejności Sąd Najwyższy stwierdził, że poprzez wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty w stosunku do pozwanego M. D. doszło do naruszenia konstytucyjnych zasad i praw: zasady ochrony zaufania obywatela do państwa, zasady bezpieczeństwa prawnego oraz prawa do sądowej ochrony własności i praw majątkowych. Pozwany M. D., mimo niezamieszkiwania lokalu mieszkalnego przy ul. [...] w R. w okresie objętym żądaniem pozwu, w sposób nieuzasadniony i niesprawiedliwy został obciążony obowiązkiem zapłaty na rzecz powoda kwoty 17 301,39 zł tytułem czynszu oraz kwoty 5024,53 zł tytułem skapitalizowanych odsetek ustawowych za opóźnienie w płatności czynszu i opłat niezależnych od właściciela za okres od 1 marca 2008 r. do 30 czerwca 2013 r. Jak już wyżej wskazano, pozwany nie mieszka w przedmiotowym lokalu od listopada 2007 r. Wobec braku przesłanek do stwierdzenia, że wobec pozwanego M. D. powstał ex lege obowiązek uiszczenia opłat z tytułu zajmowania lokalu przy ul. [...] w R. w spornym okresie, nie powinien on ponosić jakichkolwiek konsekwencji prawnych związanych z korzystaniem z tego lokalu mieszkalnego.

W przedmiotowej sprawie, wbrew treści art. 688¹ § 2 w zw. z art. 688¹ § 1 k.c., obciążono pozwanego obowiązkiem zapłaty należności, do poniesienia których w ogóle nie jest zobowiązany. Tym samym, naruszona została zasada zaufania obywatela do państwa, a w szczególności bezpieczeństwo prawne pozwanego M. D.. dalsze obowiązywanie zaskarżonego nakazu zapłaty skutkowałoby utrzymaniem istnienia długu pozwanego M. D. w rozmiarze dotkliwie ingerującym w jego prawa majątkowe, a w szczególności w chronione przez art. 64 Konstytucji RP prawo własności i inne prawa majątkowe. Pozwany w celu zaspokojenia wierzycielki musiałby bowiem zostać pozbawiony znaczącej części swojego majątku.

Powyższe okoliczności pozwalają uznać, że uchylene zaskarżonego wyroku jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Dokonując zatem wyważenia racji, jakie w świetle art. 2 Konstytucji RP przemawiają za przyznaniem pierwszeństwa ochronie powagi rzeczy osądzonej i w konsekwencji utrzymaniem w mocy prawomocnego nakazu zapłaty wydanego z rażącym naruszeniem prawa materialnego oraz naruszeniem art. 7 oraz 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, a ogółem racji wynikających w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego z integralnie pojmowanej zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, Sąd Najwyższy stwierdza, że przesłanka funkcjonalna o której mowa w art. 89 § 1 *in principio* u.SN została spełniona.

Zaistnienie przesłanek szczegółowej oraz funkcjonalnej z art. 89 § 1 u.SN uzasadnia stwierdzenie, iż uchylene zaskarżonego nakazu jest proporcjonalnym środkiem pozwalającym zapewnić zgodność z art. 2 Konstytucji RP, przy czym w związku z tym, że skarga złożona została po upływie 5 lat od uprawomocnienia zaskarżonego nakazu zapłaty, niezbędne jest ustalenie czy na przeszkodzie uwzględnieniu skargi i wydaniu rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN nie stoi art. 89 § 4 lub art. 115 § 2 u.SN.

Zgodnie z art. 115 § 2 u.SN, jeżeli zachodzą przesłanki wskazane w art. 89 § 1 u.SN, a zaskarżone orzeczenie wywołało nieodwracalne skutki prawne, w szczególności jeżeli od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia

upłynęło 5 lat, Sąd Najwyższy ogranicza się do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie, chyba że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN.

Z przepisu tego wynika zatem, że w przypadku, gdy od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, to pomimo stwierdzenia zaistnienia przesłanek określonych w art. 89 § 1 u.SN, zasadą jest ograniczenie się przez Sąd Najwyższy do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa. Odstąpienie od tej zasady wymaga wykazania, że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia uchylającego zaskarżone orzeczenie.

Należy podkreślić, że przewidziana w art. 115 § 2 u.SN zasada braku możliwości uchylenia zaskarżonego orzeczenia, pomimo zaistnienia przesłanek określonych w art. 89 § 1 u.SN, w sytuacji gdy wywołało nieodwracalne skutki prawne, w tym gdy od uprawomocnienia upłynęło 5 lat, stanowi jeden z instrumentów wyznaczających wąskie granice nadzwyczajnego środka zaskarżenia jakim jest skarga nadzwyczajna, co zabezpiecza przed nadużywaniem tego środka. Regulacja ta jest ważna przy ocenie dopuszczalności stosowania nadzwyczajnego środka zaskarżenia na gruncie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (zob. wyrok z 23 stycznia 2001 r., *Brumărescu przeciwko Rumunii*, skarga nr 28342/95, § 62). Nadużycia w tym zakresie mogłoby prowadzić bowiem do naruszenia prawa do sądu, obejmującego również ochronę prawomocnych wyroków. Z tego też powodu wyjątek przewidziany art. 115 § 2 u.SN nie może być interpretowany rozszerzająco.

Co więcej, skoro regulacja ta ma zastosowanie w przypadku zaistnienia przesłanek określonych w art. 89 § 1 u.SN, oznacza to, że nie należy utożsamiać przesłanki funkcjonalnej, z art. 89 § 1 *in principio* u.SN z wyrażoną w art. 115 § 2 *in fine* u.SN przesłanką dopuszczenia uchylenia zaskarżonego orzeczenia, gdy od jego uprawomocnienia upłynęło 5 lat. Każdorazowe zastosowanie tego przepisu wymaga dodatkowego uzasadnienia.

Wskazać należy, że art. 115 § 2 u.SN wprowadza dodatkowe ograniczenia

co do możliwości uchylenia zaskarżonego orzeczenia, wyłączając ją w sytuacji, gdy wywołało ono nieodwracalne skutki prawne, w szczególności jeżeli od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat. Przepis art. 115 § 2 u.SN zawiera zatem *lex specialis* względem unormowania z art. 91 § 1 u.SN i w przypadku formułowanego na jego podstawie żądania uchylenia zaskarżonego orzeczenia, na podmiocie inicjującym kontrolę nadzwyczajną ciąży obowiązek przytoczenia odpowiedniej podstawy oraz uzasadnienia zaistnienia przesłanki pozwalającej na wydanie rozstrzygnięcia, o którym mowa w tym przepisie. W przedmiotowej skardze nadzwyczajnej zabrakło natomiast zarówno bezpośredniego przywołania art. 115 § 2 *in fine* u.SN jak i uzasadnienia dla wniosku o zastosowanie tego wyjątku.

W przedmiotowej sprawie przy ocenie zaistnienia przesłanki, o której mowa w art. 115 § 2 *in fine* u.SN należy przede wszystkim uwzględnić szczególne okoliczności jakie zaistniały już po wydaniu zaskarżonego nakazu. W okolicznościach niniejszej sprawy, powód dochodzi zaspokojenia roszczenia w drodze postępowania egzekucyjnego, przy czym wobec pozostałych pozwanych postępowanie egzekucyjne zostało umorzone wobec stwierdzenia jej bezskuteczności. M. D. jest zatem jedynym zobowiązanym, z majątku którego egzekwowane jest zobowiązanie pieniężne. Nadto wskazać należy, że pozwany jest osobą niezdolną do pracy w wyniku wypadku przy pracy, pobiera rentę. Żona pozwanego jest osobą trwale niezdolną do pracy, pobiera z tego tytułu świadczenia socjalne; małżonkowie mają na utrzymaniu czworo dzieci.

Powyższe okoliczności uzasadniają odstępianie od zasady wynikającej z art. 115 § 2 u.SN i uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w całości i oddalenie powództwa wobec M. D..

Na marginesie wskazać należy, że Sąd Najwyższy jest związany zakresem zaskarżenia (art. 398¹³ § 1 k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN), wobec czego rozważania na temat orzeczeń formalnie odmawiających pozwanemu rozpoznania jego sprawy przez Sąd Rejonowy, Sąd Najwyższy ograniczył do stwierdzenia, że wyłącznie z przyczyn formalnych sprzeciw skarżącego nie skutkował uchyleniem zaskarżonego nakazu zapłaty i skierowaniem sprawy do rozpoznania w postępowaniu zwykłym.

Sąd Rejonowy odrzucił sprzeciw pozwanego wyłącznie z tej przyczyny, że pozwany – uzupełniając braki sprzeciwu na wezwanie sądu – nie dołączył do odpisu pozwu jednego z załączników, dołączył natomiast inny dokument, który potwierdzał, że pozwany w spornym okresie miał miejsce zamieszkania w innym lokalu. Skutkiem tak rygorystycznego stanowiska Sądu Rejonowego było uniemożliwienie w trybie zwykłych środków zaskarżenia, uchylenia się pozwanego od obowiązku zapłaty, nałożonego na niego bez podstawy prawnej. W tym miejscu przypomnieć należy, że postępowanie upominawcze stanowi wstępną fazę rozpoznania sporu. Wydane w tym postępowaniu orzeczenie ma charakter tymczasowy i warunkowy, gdyż był nakaz zapłaty zależy od zachowania pozwanego, który przez wniesienie sprzeciwu może pozbawić go mocy. Wyróżnia się dwie jego fazy, z których pierwsza kończy się wraz z wydaniem nakazu zapłaty realizującym cel tego postępowania, druga zaś rozpoczyna się wraz ze skutecznym wniesieniem sprzeciwu, co skutkuje rozpoznaniem sprawy na zasadach ogólnych. Zarówno z treści sprzeciwu, jak i załączonych do niego dokumentów (nawet z pominięciem spornego załącznika) wynika jednoznacznie, że pozwany nie zgodził się z treścią nakazu zapłaty, a do sprzeciwu dołączył dokumenty potwierdzające, że nie jest on zobowiązany do uiszczenia zasądzzonego świadczenia pieniężnego.

Sąd Najwyższy, uwzględniając skargę nadzwyczajną, na podstawie art. 115 § 2 u.SN uchylił zaskarżony nakaz zapłaty w zakresie dotyczącym pozwanego M. D. oraz, rozstrzygając co do istoty sprawy, oddalił powództwo wobec pozwanego M. D..

O kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej orzeczono na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku.